

TKO SPREMA KAŠU TREBA DA JE JEDE
(1834)

Bogatstvo se rađa iz razuma i rada — duše i života čovječanstva. Ali te dvije sile mogu djelovati jedino pomoću jednog pasivnog elementa — zemlje, koju iskorištavaju ujedinjenim naporima. Izgleda, dakle, da ta nužna baza treba da pripada svim ljudima. To nije tako.

Pojedinci su lukavstvom ili silom zauzeli zajedničku zemlju i, izjavljujući da su oni vlasnici, zakonskim putem uredili da ona bude zauvijek njihovo vlasništvo i da pravo vlasništva postane osnova društvenog uređenja, to jest da vlada u njem i ako zatreba da može apsorbirati sva ljudska prava, čak pravo na život, ako na nesreću dođe u sukob s privilegijama manjine.

To pravo svojine na zemlju logički se proširilo na druga oruđa, na radom nagomilane proizvode, općenito nazvane kapital. No, kapital je sam po sebi бесплодан, oplođava se samo radom; s druge strane, to je sirovina koju prerađuju društvene snage, većina ljudi, koja je lišena prava da ga posjeduje, i koja je osuđena na prisilan rad, u korist vladajuće manjine. Ni oruđa ni plodovi rada ne pripadaju radnicima već besposličarima. Proždrljivi ogranci piju sokove drveta na štetu plodonosnih grana. Trutovi proždiru med koji su pčele stvorile.

Takav naš društveni poredak, sagrađen na osvajanjima, razdijelio je narode na pobjednike i pobijeđene. Logična posljedica takve organizacije jest ropstvo.

Tako se to dogodilo. U stvari, budući da zemlja daje vrijednosti tek obrađivanjem, privilegirani su izveli zaključak iz prava posjedovanja zemlje i pravo vladanja ljudskim stadom, koje oplođuje zemlju. Najprije su ga držali kao dodatak na svom posjedu, zatim, konačno, kao ličnu svojinu, nezavisno od zemlje.

Međutim, načelo jednakosti, usađeno u srce čovjeka, koji vjekovima snuje da uništi sve oblike eksploatacije čovjeka po čovjeku, nanijelo je početni udarac tom posvećenom pravu svojine uništavajući domaće ropstvo.

* Članak namijenjen ožujskom broju »Liberateura« 1834. godine koji nije izišao. Članak je dotjeran. (Napomena Blanqui). — Tekst je objavljen u Blanquijevom djelu *Critique sociale*, t. II, Paris 1885.

Privilegija se morala svesti na vladanje ljudima, ali ne više kao na pokretninu već kao na nepokretan, nerazdvojan dodatak teritorijalnoj nekretnini.

U XVI stoljeću žestoko pogoršanje ugnjetavanja dovelo je u ropstvo crnokošce i danas još stanovnici teritorija, koji važe kao francuski, vladaju ljudima istim pravom kao nad odjećom i konjima. Uostalom, malo ima razlike između društvenog uređenja u kolonijama i kod nas, kao što se to čini na prvi pogled. Poslije osamnaest stoljeća borbi između privilegiranih i jednakosti naša zemlja — poprište i glavni zatočenik te borbe, ne može podnositi ropstvo u njegovom surovom razgolićenom obliku. Ali činjenica postoji bez obzira kako je nazvali — pravo svojine, bilo licemjernije skriveno u Parizu nego na Martiniku, nije nepostojanije ni manje ugnjetačko.

Naime, ropstvo se ne sastoji samo u tome kad čovjek pripada čovjeku ili kad je kmet vezan za zemlju. Nije slobodan ni onaj čovjek koji je, lišen sredstava za rad, ostavljen na milost i nemilost privilegiranih vlasnika tih sredstava. Ta prigrabljena sredstva, a ne ovaj ili onaj politički ustav, pretvaraju mase u roblje. Nasljedno prenošenje zemlje i kapitala stavlja građane pod jaram vlasnika. Oni nemaju druge slobode, osim slobode da izaberu svog gospodara.

Otuda, bez sumnje, ona podrugljiva izreka: »Bogati daju bijednima posao«. Otrprilike, doista, kao što vlasnici plantaža daju posao svojim crncima, no s time što su malo manje ravnodušni prema ljudskom životu. Jer radnik se ne javlja slično robu, kao kapital koji treba čuvati; njegova smrt ne znači gubitak — uvijek ima konkurenata da ga zamijene. Nadnica, jedva dovoljna radniku da ne umre, ima svojstvo da brzo razmnožava eksploatirano tijelo; ona produžava rod bijednika da bi služili bogatašima i tako s generacije na generaciju produžuje to dvostruko paralelno nasljedstvo — obilje i bijedu, uživanje i patnju, ono što sačinjava sastavne dijelove našeg društva. Kad se dovoljno napati i ostavi nasljednike da se pate poslije njega, proleter odlazi u bolnicu gdje se naučenjaci na njegovu lešu uče kako će liječiti njegove gospodare.

Eto plodova prisvajanja sredstava rada! Za mase, neprestani teški rad, jedva nekoliko prebijenih para na dan, nikad nisu sigurne u sutrašnji dan koji znači glad, ako ih hirovi izazvani bijesom i strahom, ne liše tih sredstava rada! Za povlaštene, za apsolutnu autokraciju, pravo na život i smrt! Njihove ruke su pune, oni mogu čekati! Prije nego se istroše njihove rezerve i budu prisiljeni na predaju, i posljednji plebejac će umrijeti.

Tko se ne sjeća bijede u godini 1831. kada se kapital sakrio iz straha ili želje za osvetom? Iz svojih bogatih kuća novčana aristokracija hladno je promatrala smrtne muke ovog naroda koji je desetkovala glad, kao nagradu za prolivenu krv u interesu barona. Odmazda putem štrajka, eto, nije moguća.

Lionski radnici nedavno su to pokušali.¹ No, uz koju cijenu? Šezdeset tisuća ljudi moralo je uzmaknuti pred nekoliko desetaka tvorničara i zatražiti milost. Glad je ukrotila pobunu. I zar nije samo čudo ta trenutna želja za otporom? Koliko je trebalo stradanja da narodu prekipi i da napokon ustane protiv ugnjetavanja? Siromasi ne znaju uzrok svojih nesreća. Neznanje, dijele ropstva, čini ih poslušnim oruđem povlašćenih. Uništeni tegobnim radom,

¹ Blanqui misli na pobunu svilarskih radnika u Lyonu u travnju 1834. godine.

daleko od intelektualnog života, zar mogu poznavati one društvene pojave, u kojima oni igraju ulogu tovarne životinje? Oni prihvaćaju kao dobročinstvo ono što se udostojе da im ostave od plodova njihova znoja i u ruci koja ih eksploatira vide samo ruku koja ih hrani, i uvijek su spremni na znak gospodara da unište drznika koji pokušа da im kaže put ka boljoj sudbini.

Avaj! Čovječanstvo se kreće s velom preko očiju i skida ga samo u dugim intervalima da vidi svoj put. Svatko svojim korakom uništava na putu progresa onog tko ga vodi tim putem. Heroji čovječanstva uvijek su bili prve žrtve progresa. Braću Grakhe raskomadala je pobunjena rulja po nagovoru patricija. Krist izdiše na križu uz radosne urlike židovskog stanovništva koje su nadražili farizeji i svećenici: i, nekad branioci jednakosti usmrćeni su na stratištu revolucije zbog nezahvalnosti i gluposti naroda dopustivši da sjećanje na njih bude uprljano. I danas još plaćenici povlaštenih svakog jutра uče Francuze da pljuju na grob tih mučenika.

Kako je teško otvoriti oči proletarijatu da vidi svoje ugnjetače! U Lyonu se digao kao jedan čovjek zato što očiti antagonizam interesa nije više ostavljao iluzije čak najviše zaslijepljenima. Tada se ispoljilo koliko se mržnje i surovosti skrivalo u dušama tih trgovaca! Radnici su bili izloženi pokolju, sa svih strana približavali su se topovi, puške, konjica i vojnici da ih istrijebe. Vratiti se na posao ili umrijeti pred mitraljezom — takva alternativa bila je postavljena pred ustanike. Dužnost lionskog radnika, tog čovjeka-mašine, bila je da umire od gladi, tkajući danju i noću, za radost bogataša, tkanine od zlata, svile i suza.

Ali takva okrutna tiranija krije u sebi opasnost — izaziva mržnju, ustanak. Da bi odvrtili opasnost, pokušavaju da pomire Kaina s Abelom. Zbog potrebe kapitala, kao oruđa rada, nastoje da izvedu zaključak o zajednici interesa i, prema tome, solidarnosti između kapitaliste i radnika. Koliko fraza, vješto izraženih u toj bratskoj osnovi! Ovcu strižu samo zbog njena dobra zdravlja! Ona za to treba da bude zahvalna! Naši Eskulapi znaju pozlatiti pilulu.

Još ima budala koji slušaju te propovijedi, ali malo. Svakog dana postaje jasniji taj tobožnji savez između parazita i njegove žrtve. Činjenice su rječite — one svjedoče o dvoboju, na život i smrt između profita bogataša i radničke nadnice. Tko će podleći? To je pitanje pravde i zdravog razuma. Pogledajmo!

Bez rada nema društva! Zato nema besposličara kojima nisu potrebni radnici. Ali zašto su radnicima potrebni besposličari? Zar kapital samo u rukama radnika nije produktivan, iako im ne pripada? Pretpostavimo da proletarijat, dezertirajući masovno, prenese svoje ognjište i svoje proizvode u neki daleki predio. Da li bi on, slučajno, umro zato što nema gospodara? Zar se novo društvo ne bi moglo zasnovati nego samo stvaranjem zemljoposjednika i kapitaliste i prepuštanjem kasti besposličara da posjeduje sva oruđa rada? Zar nema drugog mogućeg društvenog mehanizma, osim te podjele na posjednike i nadničare?

A kako bi bilo lijepo pogledati lice naših gordih sizerena kad ih napuste njihovi robovi? Što će činiti sa svojim dvorcima, sa svojim radionicama, sa svojim pustim poljima? Umirati od gladi usred tih bogatstava ili zasukati

rukave, uzeti pijuk u ruke i ponizno radeći znojiti se na nekom komadiću zemlje. Da li bi oni obrađivali svu zemlju? Mislim da bi toj gospodi bilo dovoljno prostrano u jednom okružju.

No narod, koji broji trideset i dva milijuna duša, ne povlači se više na Aventinski brežuljak.² Uzmimo stoga obratnu pretpostavku, ostvarljiviju. Jednog lijepog jutra, besposličari, novi Bijanti³ napuštaju francusku zemlju, ostavljajući je radinim rukama. Dan sreće i slave! Kakvo ogromno olakšanje za tolike milijune duša, oslobođene tereta koji ih uništava! Kako punim grudima diše to mnoštvo ljudi! Građani! Zapjevajte u zboru pjesmu oslobođenja!

Očevidna istina: nacija postaje siromašnija nestankom radnika; obogaćuje se nestankom besposličara⁴. Smrt bogataša znači dobro djelo.

Da, pravo svojine bliži se kraju. Plemeniti ljudi predskazuju i zazivaju njegovu propast. Princip esenijanaca o jednakosti podgriza polako svojinu posljednjih osamnaest stoljeća postepenim ukidanjem ropstva, koje je sačinjavalo temelj njene moći. Ona će nestati jednog dana s posljednjim privilegijama koje joj služe kao zaklon i utočište. Sadašnjost i prošlost nam garantiraju takav rasplet. Jer čovječanstvo nikad ne stoji na jednom mjestu. Ono ide naprijed ili nazad. Njegov progresivni hod vodi ga jednakosti. Kretanje nazad dovodi ga — putem svake vrsti privilegija za jedne, ličnog ropstva za druge — do posljednje riječi prava svojine.

Prije nego čovječanstvo dotle dođe zasigurno će nestati evropske civilizacije. Ali zbog kakve kataklizme? Ruske invazije? Ne, naprotiv, na Sjeveru zavladaće načelo jednakosti, ono načelo kojim Francuzi vode narode pobjedi. Budućnost nije u pitanju.

Recimo odmah: jednakost se ne sastoji u podjeli zemlje. Beskonačno komadanje zemlje ne bi u biti nimalo izmijenilo pravo svojine. Takvo bogatstvo, koje bi nastojalo zbog posjedovanja oruđa rada a ne od samog rada — i uz još živu duhu eksploatacije, moglo bi ubrzo uspostaviti krupne posjede, obnoviti socijalnu nejednakost.

Jedino će asocijacija, umjesto lične svojine, postaviti temelje vladavine pravde i jednakosti. Zbog toga silno stremljenje boraca budućeg uređenja da pokažu i osvijetle asocijacije. Možda ćemo i mi doprinijeti naš udio zajedničkom djelu.

² To jest na jedan od sedam brežuljaka grada Rima gdje su se, prema predanju, ispred tiranije rimskih patricija sklanjale izbjeglice.

³ Bijant, jedan od sedam grčkih mudraca (625 do 540) iz Prijene, maloazijskog grada. Kad je perzijski car Kir pokorio njegovu Prijenu, stanovnici su bježali ispred neprijatelja noseći sve svoje sa sobom. Jedino Bijant nije ništa ponio. Na pitanje zašto to čini, odgovorio je (prema Ciceronu): »Omnia mea mecum porto« (Sve svoje nosim sa sobom).

⁴ Usp. **Parabola Saint-Simona**, Oevres de Saint-Simon et d'Enfantin, t. XX, str. 17-26,

PROGLAS NARODU

Pozdravni govor 10. veljače 1851. godine*

Kakav podvodni greben prijeti sutrašnjoj revoluciji? Isti onaj o koji se slomila i jučerašnja revolucija — bijedna popularnost buržuja prurušenih u tribune.

Ledru-Rollin, Louis Blanc, Crémieux, Marie, Lamartine, Garnier-Pages, Dupont (iz Eure), Flocon, Albert, Arago, Marrast.¹

Koban spisak! Mračna imena ispisana krvavim slovima na svim pločnicima demokratske Evrope.

Privremena je vlada ubila revoluciju! Ona je odgovorna za sve nesreće, za krv tisuća žrtava.

Reakcija je jedino obavila svoj posao ugušivši demokraciju. Zločinci su izdajnici koje je naivni narod prihvatio za vođe; oni su izručili narod reakciji.

Bijedna vlada! Usprkos povicima i molbama naroda, uvela je porez od 45 centima zbog čega se bune očajni seljaci.²

Ona održava rojalističke štabove, rojalističko sudstvo, rojalističke zakone. Izdaja!

Ona progona pariske radnike; 16. travnja hapsi radnike u Limoges, i 27. travnja mitraljira radnike u Rouenu; ona huška svoje krvnike, vara i progona sve iskrene republikance. Izdaja! Izdaja!

Ona, samo ona snosi strašnu odgovornost za sva zla koja su gotovo uništala Revoluciju!

* »Proglas narodu« je pozdravni govor koji je Blanqui poslao iz zatvora Belle-Ile u London. Bio je zamoljen da za banket 25. veljače 1851. godine u povodu godišnjice Februarske revolucije (1848) uputi pozdravno slovo. Friedrich Engels objašnjava kako je došlo do ovog pozdravnog govora i kakvo su mu značenje on i Marx pridavali: »Barthélemy, koji se prikazivao blankistom, nagovorio je Blanqui da pošalje pozdravni govor sudionicima banketa. No stigao je divan napad na Privremenu vladu, Louisa Blanca i komp. Barthélemy, kao udaren gromom, predao je taj dokumenat i bi odlučeno da se ne objavljuje . . . Mi smo preveli pozdravni govor na njemački jezik i rasturali ga u Njemačkoj i Engleskoje. Pozdravni govor najprije su kao letak objavili »Prijatelji jednakosti«, zatim ga je štampao list »La Patrie« 27. veljače 1851.

¹ Ledru-Rollin, Louis Blanc, Crémieux itd. — članovi Privremene vlade na početku revolucije 1848. godine.

² Uredbom od 16. ožujka 1848. godine Privremena vlada povećala je za 45 centima po jednom franku četiri vrste neposrednih poreza koji su naročito pritiskali seljake. To povećanje poreza izazvalo je veliko negodovanje na selu.

Efo glavnih krivaca! Među njima su najveći krivci oni u kojima je narod prevaren demagogijom tribuna, gledao svoj mač i štit, oni koje je s oduševljenjem proglasio gospodarima svoje budućnosti.

Teško nama ako poslije slijedeće pobjede naroda, bolećivost masa dopusti da se opet na vlast vrati neki od tih ljudi koji su okaljali svoj mandat! Tada bi to značilo kraj revolucije!

Neki radnici imaju stalno pred očima listu tih imena, i ako se ikada jedan, da, jedan jedini pojavi u ustaničkoj vladi, neka viču što mogu jače: Izdaja!

Govori, zakletve, programi opet bi postali prevara i laž; isti opsjenjivači ponovili bi iste trikove s istom majstorijom; oni bi predstavljali prvu kariku u novom lancu još crnje reakcije. Prokletstvo i osveta, ako se usude da se opet pojave! Neka se srami i bude prevarena glupava gomila koja bi opet pala u njihovu mrežu!

Nije dovoljno otjerati februarske prevarante iz Gradske vijećnice, potrebno je sebe isto tako zaštititi od novih izdajica.

Izdajice bi bili članovi vlade, koje je izdigao proletarijat, ako istog časa ne bi: 1) potpuno razoružali buržoaske garde i 2) naoružali i organizirali u nacionalnu miliciju sve radnike.

Bez sumnje postoje i druge nužne mjere ali one će, prirodno, proizaći iz tog prvog čina, koji je prethodna garancija, jedini залог sigurnosti naroda.

U rukama buržoazije ne smije ostati nijedna puška. Bez toga nema spasa!

Predstavnici raznih doktrina, koje se danas takmiče i bore za simpatije masa, moći će jednog dana ostvariti svoje obećanje o provođenju reformi i blagostanju naroda, ali pod uvjetom da se drže one narodne »bolje vrabac u ruci nego golub na grani.«

Te doktrine bi se bijedno izjalovile ako bi narod, u krajnjem zanosu za teorije, zanemario jedino praktično sigurno sredstvo — silu.

Oružje i organizacija, eto odlučujućeg sredstva progresa, ozbiljnog sredstva da se okonča bijeda. Tko ima oružje, ima kruh. Pred bajonetom se pada ničice, nenaoružanu gomilu tjera se metlom. Francuska, načičkana naoružanim radnicima, jest garancija pobjede socijalizma.

Pred naoružanim proleterima sve će nestati — prepreke, otpori i nemoguće.

Ali proleter, koji dopuštaju da ih zabavljaju smiješnim uličnim paradama, sađenjem drveća slobode, zvonkim advokatskim frazama, dobit će najprije prazna obećanja, zatim uvrede, napokon plotun i vječnu bijedu!

Neka narod bira!

Tamnica Belle-Ile-en Mer, 10. veljače 1851.

MI SMO ŽIVA PARTIJA — U POKRETU
PISMO MAILLARDU*

Belle-Ile, 6. lipnja 1852.

Ne žurim se da vam odgovorim, dragi moj građanine, iz straha da ne povrijedim vaše uvjerenje, koje nije posve istovjetno s mojim, bar po formi. Ali Vi insistirate, Vi ste, čini se, čak skloni da protumačite moju šutnju kao lično neraspoloženje prema vama. Neću dopustiti da vam se vrzu **svakakove misli** i reći ću vam svoje mišljenje, jer Vi želite da ga znate. Mi se slažemo u glavnoj tački, hoću da kažem, u praktičnim sredstvima borbe, koja se na kraju sva svodi na Revoluciju. Ali se praktična sredstva primjenjuju na osnovu principa i ovise također o ocjeni ljudi i stvari. Tu se mi razlikujemo u mišljenju. Za februarski poraz¹ vi optužujete ljude, rukovodioce škola: plašljivce, filozofe, advokate, razmimoilaženja u partiji.

Od svih krivaca priznam samo jednu grupu — advokate, ali ne kao advokate već kao dosta značajan dio one rulje spletkara koji su prožderali Republiku i, budući da je nisu mogli probaviti, nisu se skanjivali da je izbljuju gdje bilo. Budite uvjereni, renegati nisu ni pomišljali da nešto izmijene, da nešto sruše, već naprotiv, imali su samo jedan cilj, jednu želju — **očuvati**, očuvati svoja mjesta. Vi ih smatrate glupljim nego što jesu. To je opća zabluda. Radije krive njihovu pamet nego njihove namjere i na taj način postepeno utiru put za nove podvale. Kako je moguće povjerovati da se ljudi, vješti u svim političkim majstorijama, mogu tako grubo prevariti u abecedi svoga zanata? Ako oni nisu proveli revoluciju, znači da nisu željeli da je provedu. Njihova se izdaja pokazala kao glupost. Oni su na kraju zavladaali kormilom. Kad je na njih došao red, htjeli su da upravljaju. Njihova glupost bila je u tome, što su uobrazili da će dugo vladati. Ali to je neizlječiva boljka vlasti. Sve one misle da su besmrtni.

* Ovo dugo političko pismo uputio je Blanqui u Barcelonu revolucioneru Maillardu, osnivaču i predsjedniku Republikanskog kluba predgrađa Saint-Denis, koji je zbog sudjelovanja u junjskim borbama (1848) bio deportiran u Afriku odakle je pobjegao i sklonio se u Španiji. Pismo je prvi put objavljeno u listu «Cri du peuple», 1. 2. i 3. listopada 1885.

¹ Blanqui ima u vidu Februarsku revoluciju u Parizu, formiranje Privremene vlade i proglašenja republike 24. odnosno 25. veljače 1848. godine i događaje neposredno poslije kad je buržoazija izigrala proletarijat i preuzela vlast.

Izбришите mislioce iz spiska grešnika. Nitko nije osjećaо strah u Februaru, ako nije gubio svoj dio u dobiti. Filozofi su sasма nedužni za naše nesreće; uostalom, danas više nego ikad treba biti filozof. Optužbe, iznesene protiv šefova škola, jesu jedan od oblika podмuklosti stranke spletkara. Tko su ti šefovi škola? Pisci ili pak glavni predstavnici raznih socijalnih teorija, koji namjeravaju преurediti svijet na bazi pravde i jednakosti. Socijalizam — to je vjera u novi poredak, koji treba da proizаde iz kušnje tih doktrina. One se, bez sumnje, spore o mnogim tačkama, ali idu k istom cilju. Čak imaju iste težnje. Slažu se u glavnim pitanjima. I već zahvaljujući njihovim naporima, proistekla je rezultanta, koja je međutim, iako nije još posve određena, prožela масе duhom i postala njihova vjera, njihova nada, njihova zastava. Socijalizam je električna iskra, koja prolijeće nad narodima i бudi ih. Njih бudi, rasplamsava vatreni lahor tih učenja; danas ona izaziva užas kod spletkara, a uskoro će, nadam se, biti grob egoizma. Rukovodioci tih škola, toliko proklinjani, konačno, javljaju se kao prvi revolucionari, kao propagatori sjajnih ideja koje imaju moć da занose narod i bacaju u oluje. Ne varajte se, socijalizam — to je revolucija. Ona je samo u njemu. Uništite socijalizam — i plamen naroda se gasi, тиша i mrak spustit će se nad cijelom Evropom.

Vi žalite zbog nesuglasica u redovima demokrata. Ako pod tim podrazumijevate lične mržnje, zavisti, suparništvo, pridružujem se vama da ih žiгоšem. To je nesreća za našu stvar. Ali pogledajte, to nije neka posebna rana u našoj stranци, naši protivnici svih боја od tog pate kao i mi. Do tih nesuglasica u našim redovima više dolazi zbog suviše otvorenog karaktera i otvorenije naravi predstavnika demokratskog svijeta. Osim toga, do tih ličnih borbi dolazi zbog ljudskih slabosti. S time se treba pomiriti i uzimati ljude onakve kakvi su. Ljutiti se na nedostatke prirode, djetinjarija je ako ne i glupost. Snažni umovi znaju ploviti između tih prepreka, koje nitko ne može uništiti, a koje može svatko izbjeći ili prevladati. Znajmo se stoga prilagoditi nužnosti i, žaleći zbog zla, ne zaustavljajmo se na svome putu. Ponavljam, istinski političar ne vodi računa o tim smetnjama i ide pravo naprijed ne primjećujući kamenje koje je posijano po njegovu putu. Isto tako raspre između predstavnika raznih učenja, ako im vi međutim ne pridajete suviše značenja, meni izgledaju koliko bijedne toliko i smiješne. Prudonisti i komunisti su podjednako smiješni u svojim međusobnim žučljivim napadajima i oni ne shvaćaju ogromnu korist zbog raznolikosti u doktrinama. Svaki pravac, svaka škola treba da ispune svoju misiju, treba da odigraju svoju ulogu u velikoj revolucionarnoj drami i ako vam taj raznovrsni sistem izgleda pogubnim, vi ne priznajete nespornu istinu: »Samo se u raspri rađa istina.« Te teoretske debate, ti antagonizmi među školama, predstavljaju najveću snagu republikanske stranke. Zbog toga je ona superiornija od ostalih stranaka, koje su imobilizirane i okamenjene u svojem starom nepomičnom obliku. Mi smo živa partija; mi smo u pokretu, u nas je duša, u nas je život. Ostali su samo lešine. Zao vam je, dakle, što živite punokrvnim životom, što niste kameni kip na starom groblju!

Vratimo se na pitanje o Vašem uvjerenju. Vi sebe nazivate **revolucionarnim republikancem**. Čuvajte se da se nazivate tim imenom da ne biste bili обманuti. Upravo taj naziv **revolucionarni republikanac** присvajaju sebi ljudi koji nisu ni revolucionari, možda čak ni republikanci, ljudi koji su izdali, upro-

pastili i Revoluciju i Republiku. Oni suprotstavljaju te nazive riječi socijalizam, koji proklinju i kojim, međutim, ne oklijevaju da se kite kad narodni val krene na stranu socijalizma i kad se čini da će socijalizam ubrzo pobijediti. Oni su se već odricali od socijalizma, pljuvali po njemu kad smo poslije poraza spustili našu zastavu. Sjećam se vremena kad je Ledru-Rollin² izjavljivao da je veći socijalist nego Proudhon i Cabet i postavljao se kao Don Kihot socijalizma. Ta vremena su daleko. Mi smo pretrpjeli poraze u mnogim bitkama koje su izbacile na prednji plan pozornice napredna učenja. Danas Ledru-Rollin i njegovi prijatelji bacaju anateme na socijalizam i pripisuju mu sve naše nesreće. To je laž i niskost.

Vi mi velite: ja nisam ni **buržuj** ni **proleter**, ja sam **demokrat**. Čuvajte se riječi koje nemaju određeni smisao, one su najomiljenije oružje spletkara. Upravo su oni izmislili taj divni aforizam: ni **proleter** ni **buržuj**, nego **demokrat**. Što je, dakle, demokrat, recite, molim vas? To je neodređena, otrcana riječ, bez jasnog smisla, riječ rastezljiva značenja. Kakvo se sve gledanje ne može skrivati pod tom firmom? Svatko sebe naziva **demokratom**, naročito aristokrati. Zar vi ne znate da je gosp. Guizot³ demokrat? Prepredenjacima godi ta neodređenost, ide im na ruku. Oni osjećaju užas pred tačkom na i. Eto zašto oni odbacuju izraze **proletari** i **buržuji**. Ti izrazi imaju jasan i nedvosmislen smisao, savršeno označavaju stvari. A to se njima ne sviđa. Odbacuju ih, jer ti izrazi nose u sebi klice građanskog rata. Zar to nije dovoljan razlog da vam se otvore oči? Što smo drugo već odavno prisiljeni da vodimo, ako ne građanski rat? I protiv koga? Ah! To je baš pitanje koje oni nastoje zamaglití nejasnim riječima; jer stvar je u tome da se osujete dvije neprijateljske zastave da otvoreno stanu jedna pored druge i da poslije borbe prevarom prisvoje dobra pobjede od pobjedničke zastave i pobijeđene neosjetno pretvore u pobjednike. Neće da dva suprotna tabora nazovu njihovim pravim imenima: **proletarijat** i **buržoazija**, a oni nemaju drugog naziva.

Zar nije istina da u našoj naciji postoji klasa, ako hoćete ne tako određena kao plemstvo i svećenstvo, ali isto tako očito određena i savršeno poznata svima pod nazivom — buržoaska klasa? Nju sačinjava veći dio ljudi, koji imaju stanovite prihode i obrazovanje: financijeri, trgovci, posjednici, advokati, liječnici, pravnici, činovnici, rentijeri, svi ljudi koji žive od svojih dohoda ili eksploatacije radnika. Dodajte im priličan broj seljaka koji imaju posjede ali nemaju nikakvo obrazovanje, i možda ćete dobiti najviše četiri milijuna osoba. Ostaju trideset i dva milijuna proletera, bez svojine, ili, u krajnjem slučaju, bez značajnije svojine, koji žive jedino od mršavog proizvoda svojih ruku. Između tih dviju klasa vodi se ogorčeni rat, koji je vas otjerao u Španiju a mene na Belle-Ile.⁴ Pod kojom se zastavom mi borimo, molim vas, ako ne pod zastavom proletarijata? Međutim, po svome porijek-

² Sitnoburžoaski demokrat Ledru-Rollin (1807—1874) usporedio sa sve većim zahtjevima francuskih radnika približio se desnici u Privremenoj vladi, u lipanjskom ustanku 1848. pomaže buržoasku reakciju. Nezadovoljan krajnje reakcionarnom politikom te četrdesetosmaške vlade poslije gušenja ustanka, u emigraciji (u Engleskoj) okuplja francuske emigrante i s Mazzinijem i Kossuthom stupa u Evropski demokratski odbor. Njihov je cilj da ruše sve monarhije na kontinentu. Ledru-Rollin je često istupao protiv komunizma, svoju buržoasku politiku prikrivao je socijalističkim frazama.

³ Francuski državnik i historičar François-Pierre-Guillame Guizot (1787—1874) za vrijeme restauracije Burbona u Francuskoj nastupao je kao liberal; godine 1816—1820. nalazio se na čelu konstitucionalno-rojalističke stranke; u 1830. postao je ministar unutrašnjih poslova i vodio krajnje konzervativnu politiku; zbačen je u revoluciji 1848. i pobjegao u Englesku.

⁴ Blanqui je u ožujku 1849. bio osuđen na deset godina robije. U listopadu 1850. prebačen na Belle-Ile en Mer, ostrvo na Atlantiku čija je tvrđava pretvorena u zatvor.

lu, po svome odgoju, ja sam buržuj, možda i vi isto tako. Zahvaljujući nebu, u proleterskom taboru ima mnogo buržuja. Oni sačinjavaju glavnu ili bar najpostojaniju snagu. U taj tabor uvlače dio prosvijećenih ljudi, koje još narod na nesreću ne može dati. Buržujci su prvi digli zastavu proletarijata, formulirali njegovo učenje o jednakosti, propagiraju ga, pomažu, uzdižu ga poslije pada. Svuda buržujci vode narod u borbu protiv buržoazije. Eto, stvarno, što je omogućilo prepredenjacima da uliju povjerenje u njihov perfidni aksiom: **Ni buržuj! Ni proleter! Ni demokrat!** Kako! Među radničkim bluzama se nalazi mnogo salonskih kaputa, a još više bluza se bori na strani salonskih kaputa: i iz toga slijedi da se borba ne vodi između buržoaskih masa s jedne i proleterskih masa s druge strane, to jest između dobiti i radničke nadnice, između kapitala i rada? No, mnogi plemići i svećenici učestvovali su u prvoj Revoluciji.⁵ Da li iz toga slijedi zaključak da Revolucija nije bila uperena protiv svećenstva i plemstva? Tko bi smio podržati takvu glupost? Nesreća naše partije jest u tome, što savez većine buržuja s radnicima nije iskren. Slavoljublje i pohlepa tjeraju buržuja u tabor proletera, koji ustaju protiv ugnjetavanja. Staju na čelo njihove borbe, vode ih u napad na vladu, osvajaju vlast, počinju upravljati zemljom, ušančuju se i od tog trenutka pretvorivši se u konzervativce, okreću se protiv tog bijednog naroda koji gubi glavu kad vidi jučerašnje svoje generale kako se pretvaraju u njegove krvnike.

Ta mistifikacija, stalno ponavljana s istim uspjehom, potječe još iz 1789. godine. Srednja je klasa potakla narod da istupi protiv plemstva i svećenstva, pobijedila ih i zauzela njihovo mjesto. Njoj je sve izgledalo zakonitim da se dokopa nasljedstva pobijeđenih klasa. Zatim, sve joj se činilo zakonitim da sačuva to nasljedstvo i da održi pod jarmom proletere, koji joj se opiru. Tek što je stari poredak zbačen zajedničkim snagama, počinje borba između dvaju saveznika-pobjednika, buržoazije i proletarijata. Danas je ta borba posve slična borbi 1789. godine. Čitati historiju prve Revolucije — isto je što i čitati savremenu historiju. Potpuna sličnost: iste riječi, isti položaj, isti epiteti, isti obrati, točna kopija. Jedino je buržoazija stekla više iskustva nego proletarijat. Vi ćete danas sresti ljude onog vremena, te tobožnje prijatelje naroda, koji naprosto nastoje da zauzmu mjesto prognanih eksploata-tora. Naši takozvani montanjari, s Ledru-Rollinom na čelu — vjerna su kopija svojih prethodnika, žirondista. Istina, usvojili su devizu i zastavu bivše Montagne: zaklinju se samo Robespierreom i jakobincima. No, to je nužno. Kako bi mogli bez toga obmanjivati? Uobičajeno lukavstvo spletkara jest isticanje narodne zastave. Mase su bezazlene i lakovjerne, lako podliježu gromkim riječima i velikim gestama. I danas pokušavaju da im nametnu i da ih navedu na zvučne otrcane stvari, kao: **Republikanci! Revolucionari! Demokrati!** Zato s ljutnjom odbacuju posve određene izraze, koji jasno ističu i objašnjavaju stav: **buržuj! proleter!** Ne obmanjujte sami sebe! Ostanite u svome taboru i nosite svoju značku. Vi ste proleter, jer hoćete stvarnu jednakost među građanima, ukidanje svih kasta i tiranije svake vrste. Što treba da je Revolucija? Uništenje sadašnjeg poretka, zasnovanog na nejednakosti i eksploataciji, slom ugnjetача, oslobođenje naroda ispod jarma bogataša. No takozvani revolucionarni republikanci ili demokrati neće ništa tome

⁵ To jest u velikoj francuskoj buržoaskoj revoluciji.

slično. Pokazali su to u veljači.⁶ Nemojte misliti da oni tada nisu znali kako treba svrgavati — oni to nisu htjeli. Neće ni danas, oni se s nama izrugavaju. Ti su egoisti spremni da jurnu za novim plijenom i da još viču: bježi odatle da ja zauzmem to mjesto! — Budale! Zauvijek bi uništili Revoluciju. Jer, Vi to vidite, svaki neuspjeh povlači za sobom još strašniju reakciju. Uostalom, Vi ste gledali sve te ljude na djelu u toku četiri godine, sudite o budućnosti na osnovi prošlosti. Tako treba da postupa mudrac.

Vi velite: ja nisam ni Francuz ni Španjolac, ja sam **kozmpolit**. Divno! I ja sam, ali čuvajte se mistifikacije! S vašim kozmpolitskim entuzijazmom Vi se povezujete s najnekozmpolitskijim i najsebičnijim nacionalistom u cijeloj Evropi, s Mazzinijem.

Poznajete li Mazzinija? Sigurno ne. To je šarlatan, naduvenko, slavo-ljubivac. Čak i gore od toga, vidite da se želi nametnuti za diktatora evropske demokracije, za prvaka svjetske revolucije. To je revolucionar otprilike Thiersove snage. Znete li što hoće? Samo jedno: obnoviti talijansku naciju, stvoriti od Italije prvorazrednu silu, čiji bi šef bio on, razumije se; uspostaviti prevlast te sile, stvoriti joj stalnu armiju, mornaricu, budžet, ukratko — sve elemente sile ili ugnjetavanja današnjih vlada, zatim oštro govoriti na diplomatskim savjetovanjima i naročito ponižavati Francusku, progoniti je i tjerati u škripac, odagnati je iz Evrope, oduzeti joj njen materijalni i moralni sjaj. Tog čovjeka prožimaju dvije strasti — žeđ za talijanskim ujedinjenjem i mržnja prema Francuskoj...

Poslije decembarske katastrofe⁷ doista je bio kucnuo čas jedinstva, za borava, sloge. Bio je kucnuo čas da zbijemo redove u borbi protiv zajedničkog neprijatelja, obustavljajući stare raspre. Ali ne! Mazzini mrzi Francusku, zazire od socijalizma. On neće da gubi tako lijepu priliku da vrijeđa jedno, uništava drugo i tako utražava svoju dvostruku mržnju... Ukloniti idejne zapreke koje ga smetaju, izazvati prema Francuskoj prezir naroda — ništa nije propuštao u toj misiji, na kukavan se je način svetio našoj domovini.

Kako je moguće bez negodovanja i sažaljenja čitati tu bujicu gadnih i smiješnih kleveta protiv socijalnih ideja? Je li moguće vjerovati da čovjek⁸ koji je optužio socijalizam za prosinački poraz nije toga svjestan! Kakav bestidan šarlatan! Kakva glupa javnost! Kako! Pierre Leroux, Louis Blanc i Cabet izgubili su bitku 1851. godine. Ako su iz pokrajina Nièvre, Allier, Saône-et-Loire, Jure, Drôme, Ardeche Var, Herault, Gard, Gers, Lot-et-Garonne itd. tisuće naoružanih ljudi pobjeglo pred trorogim šeširom žandara i naletom kojekakvih vojnika — to je greška socijalizma. Kakva besmislica! I to se nekažnjivo iznosi pred cijelom Evropom! Ovaj se zločin pripisuje tužiteljima, čast optuženom! Socijalizam je digao narodne mase a političke vođe nisu ih znale iskoristiti na poslu. Što su radili u Londonu, u Švicarskoj i u drugim mjestima gospoda Ledru-Rollin i komp. za vrijeme dvanaest dana borbe na život i smrt? Zašto nisu dojurili na bojno polje da bace na pliticu vage sav svoj ugled i golemu popularnost? Njihova bi prisutnost sjedinila one napuštene mase koje su ostale bez vodstva, ohrabrilo ih, demoralizirala vojsku i pobjeda bi bila osigurana. Ali ne! Ta gospoda, kao pravi pretendenti na prijesto-

⁶ U veljači 1848. u revoluciji.

⁷ Blanquijeve riječi odnose se na 2. prosinac 1851. godine kad je Louis Bonaparte izvršio državni udar.

⁸ Čovjek, tj. Mazzini.

lje, dostojanstveno su čekala u Londonu da narod, pobijedivši bez njih, ponizno dođe i položi pred njihove uzvišene noge svoju pobjedu i svoju vlast. Socijalizam je ispunio svoj zadatak i odigrao svoju ulogu. Ljudi nisu znali igrati svoju ulogu. Da se slučajno pojavila snažna ličnost koja bi podržala te mase, organizirala ih i povelala na neprijatelja, zar je stvarno moguće da bi se netko zapitao za nijanse mišljenja te ličnosti? Bi li od nje trebalo pitati potvrdu da li se javlja kao komunist, rolenist ili prudonist? Kad bi se čak pojavio čovjek koji bi znao zanijeti mase, okupiti ih i disciplinirati, pretvoriti raspušteno mnoštvo naroda u armiju, možda bi nama palo na pamet da otkrivamo kakve su nijanse njegovog socijalističkog ili republikanskog pogleda na svijet?

Kakve su budalaštine te tirade tog Mazzinija! Decembarski je pokret doživio neuspjeh iz čisto vojnih razloga. Kad je došlo vrijeme borbe, nije bilo ni generala ni vojnika, postojale us samo preplašene jedinice. Kao što kažete, svuda se vidjela samo slabost, kolebanje, strah, nesposobnost, glupost. Šefovi škola nisu imali što tražiti u tom rasulu. Mazzini će možda dokazivati da žalosna uloga ustanika u toj borbi ovisi o samoj biti socijalističkih propovijedi i da nije moguće crpsti samopožrtvovanje i hrabrost u religiji želuca, u doktrinama o materijalnom blagostanju, u koristoljublju itd. No prije svega, bez socijalizma nitko se uopće ne bi digao, što mnogo pojednostavljuje stvari. Mazzini zaboravlja da nikakav utjecaj u svijetu ne može u današnje vrijeme pokrenuti proletarijat, ako to nije utjecaj socijalnih ideja, da je prošlo vrijeme religioznog fanatizma, da se više narod ne pokreće praznim formulama, čudesima i nerazumljivim dogmama. Moglo bi se, doista, reći da on žali za vremenima sujevjerja i idiotizma, kad su se otupjele mase dizale na poziv svećenika da ubijaju sebi slične u čast Isusa i svete Djevice...

Ne mogu se načuditi što ste našli i malo sličnosti između mojih ideja i Mazzinijevih. Prije svega Mazzinijeve ideje nisu nimalo revolucionarne ili tome slično, osim što on teži nezavisnosti i prevlasti Italije. Izuzevši to — ništa. Pitam vas, što nam je do italijanske nezavisnosti, ako ona u isto vrijeme ne uspostavlja sistem jednakosti i bratstva, što je naša jedina religija?...

U našoj zemlji narod se više ne diže u ime pustih fraza, čak kad riječ revolucija odjekuje s jednog kraja zemlje na drugi. Seljaci su se počeli buniti tek kad je dan vrlo konkretan i posve određen smisao riječi revolucija. Rat dvorcima! Dolje bogataši! Smrt eksploatatorima! Eto s kakvim se poklikom okupljaju seljaci i kako prevode riječ socijalizam. To klicanje izaziva užas kod Mazzinija i njemu sličnih. Ne zaboravite pak ni Kossuthovo anatemiranje socijalizma — u Engleskoj se obavještavao i upoznao posljednju riječ stranaka. On traži samo nezavisnost Ugarske, s održanjem aristokratskog i feudalnog poretka koji u njoj vlada. Imajte u vidu naše doktrine. Tamo je nas objesili. Francuska je daleko odmakla od ostale Evrope. Prošla je faze koje još ostaju našim susjedima da ih prijeđu. Riječ revolucija i revolucionar nemaju stoga isti smisao u našim ustima i ustima većine stranaca. Gotovo se svi oni nalaze u stadiju borbe buržoazije protiv kraljeva, plemstva i svećenstva. Neki među njima — Mađari, Poljaci — samo su aristokrati, koji se bore za svoju nacionalnost, protiv stranih zavojevača. Kod nas je svećenstvo i plemstvo gotovo iščezlo, smiješalo se s buržoazijom da vodi zajedničku borbu protiv proletarijata. Kraljevi, plemići, svećenici i buržuji udružili su se protiv radnog naroda za vrijeme posljednjeg ustanka, svuda su buržuji po-

magali Bonapartinoj vojsci.⁹ Bez njih bi on bio poražen. Bez sumnje, izvjestan je broj buržuja bio s narodom, ali to su bile iznimke. One potvrđuju pravilo. Financijeri, trgovci, pojedinci, advokati bili su svuda svi zajedno protiv pokreta. Kaže se da danas buržoazija vodi borbu s vlasti. Ali ne čini to ona radi naših lijepih očiju, nego za račun Burbona, starijeg i mladež ogranaka.

Mazzini žestoko grdi materijalizam socijalističkih učenja, isticanje materijalnih zahtjeva, pozivanje na egoistične interese. Grmi protiv ponižavajuće demoralizatorske teorije materijalnog blagostanja. Dakle, zar ne vidite da su to naprosto kontrarevolucionarne deklaracije? Što je revolucija, ako ona ne znači poboljšanje sudbine masa? Kako su glupi ti žestoki napadi protiv doktrine o interesima! Interesi pojedinaca nisu ništa, ali interesi čitavog naroda izdižu se na visinu principa; interesi cijelog čovječanstva prerastaju u religiju.

Da li ikad narod djeluje u ime nečeg drugog, osim za svoje interese? Poziv na slobodu je isto tako poziv na egoizam, jer je sloboda materijalno dobro, a ropstvo — patnja. Boriti se za kruh, to jest za život svoje djece, još je svetije od borbe za slobodu. Uostalom, oba su se ta interesa smiješala i sačinjavaju samo jedan interes. Glad — to je ropstvo. Jesu li slobodni onaj radnik, onaj seljak, koje bijeda pretvara u tegleću stoku, koju eksploatiraju tvorničar i zemljoposjednik? Govorite tim nesretnicima o slobodi. Odgovorit će vam: »Sloboda je kruh na stolu.« Mi im govorimo: »Sloboda znači blagostanje.« Zar nismo u pravu? Mi se ne obraćamo ni crncima, ni drugovima Sparta-ka, obraćamo se robovima koji imaju prividnu slobodu u ropskim stradanjima. Treba im dotaknuti ranu prstom, pokazati im tajnu zagonetke da je mačem rasijeku. Mazzini će nas moći grditi koliko hoće zbog pobune u ime udovoljenja naših apetita. Drugačije nikad nije ni bilo. Ali zar religiozni fanatizam, reći će, nije plemenit i nesebičan pokretač? Križari su se borili za vječni život, bili su još proždrljivijeg apetita.

... Do viđenja, dragi moj građanine. Htjeli ste znati moje mišljenje. Izložio sam ga jasno i iskreno, iako je malo predugo. Nisam skrivao da veoma žalim zbog Vašeg pristupanja Mazziniju. Govorim Vam otvoreno, Vi niste na istoj obali, daleko od toga. Vi ga niste gledali onakovim kakav jest, Vi sami sebi pripisujete takve nazive kakvi Vam ne odgovaraju. Vi ste **socijalist-revolucionar**. Nije moguće biti **revolucionar**, a da se ne bude **socijalist**, i obratno. Postoje, međutim, **socijalisti pacifisti**, kabinetski ljudi mirna karaktera, zbunjeni usred oružja i gužve, revolucionari samo po svojim idejama. Uopće, šefovi škola tako su nastrojani, što ne znači da manje služe revoluciji. Uzimamo samo njihove ideje, a njih prepuštamo njihovoj naravi. Što se tiče praktičnog socijalizma, on ne pripada nikakvoj posebnoj sekti, nikakvoj religiji. On uzima iz svakog sistema ono što mu odgovara, ne zanosi se ni s jednom školom, hoće da sruši postojeći poredak, ne slučajno ni u korist spleta, nego u ime posve određenih principa, čvrsto naumio da sagradi budućnost na novim osnovama prosvijećenog, razvijenog i određenog tokom događaja socijalizma.

Vi i ja — mi pripadamo toj kategoriji zajedno s 999 tisuća socijalista, s radnicima i seljacima, no ne s montanjarima koje grije savim druga vatra i koji sebe nazivaju, kao Ledru-Rollin, **revolucionarnim republikancima**.

⁹ Blanqui ima u vidu ustanke koji su izbili u nekim francuskim krajevima poslije 2. prosinca 1851.

Oni su nam pokazivali četiri godine za što su sposobni. Znam što hoće: ponoviti Februar, ništa više. Ti amateri primali su dvadeset i pet franaka dnevno za sjednice u Zakonodavnoj skupštini, četrdeset za zasjedanje u prefekturi ili su radije nosili paradnu uniformu, velike epolete — no više od svega amateri primaju nagradu. Ako spletkari uspiju da ponove svoju obmanu iz Februara, mi ćemo biti posve izgubljeni. Taj novi poraz omogućio bi Nikoli,¹⁰ da dođe u Pariz. Preživjelima bi preostalo jedino da odu u Ameriku. Ali u budućoj revoluciji ja računam na seljake da će nadmudriti prepredenjake. Oni to dobro znaju i boje se. Strah — to je ključ koji ih vodi posljednjih godina. Montanja i štampa osjećaju sveti strah pred **svjetinom**. Od mogućnosti revolucije, izvedene na **ulici**, oduvijek su ih podizali srsi. Njihovo vladanje 31. maja okarakterizirano je s dvije riječi: podlost i izdajstvo! Oni su se osjećali između čekića i nakovnja, davili su se u pobjedi kao što se dave u porazu. Znali su vrlo dobro manevrirati da izbjegnu oluju i sačuvaju svojih dvadeset i pet franaka.

Dosta je, treba završiti. Još jednom, do viđenja i bratski pozdrav!

Sa francuskog preveo Mile Joka

¹⁰ To jest ruskom caru Nikoli I, »žandar Evrope«, koji je krvavo ugušio bunu dekabrista (1825), i ustanak Poljaka (1830—31).